



Ladislav Babić

Aksiomi ljudskosti

Pretpostavljam da su većini, makar intuitivno, poznati termini *ljeвица* i *ljevičar*. Mnogi ih poistovjećuju sa (političkim) skupinama naprednog svjetonazora, koje se sastoje od osoba podjednakog pedigrea. Osobe lijevog svjetonazora, naravno, ne moraju biti politički organizirane – dapače – one vrlo često preziru lijeve političke stranke, smatrajući kako se čisto formalistički kite pridjevom „lijeve“, dok ustvari predstavljaju konglomerat ljudi koji su pronašli vrlo privlačnu formu promocije iza koje se „napredno“ brinu za vlastite potrebe. Obrazovaniji će odmah termin (politička) [ljeвица](#) povezati sa sazivom *Skupštine* u vrijeme *Francuske revolucije*, kada su republikanci (tadašnji naprednjaci) sjedili lijevo od monarhista (konzervativaca). Kako je „*politika – kurva*“, a mi s takvima ne želimo imati posla (mada smo prisiljeni na to, gotovo svake sekunde svoga života; recimo – plaćajući režije imamo neposrednog dodira ne samo sa rezultatima ekonomske nužnosti, već i političkih odluka pod gornje navodnike pripadajućih djelatnika), pozabavit ćemo se fundamentalnijim pitanjem: *Kako prepoznati pravog ljevičara?*

Pitanje je utoliko važno, što će se u nekoj budućoj revoluciji (nažalost, po mnijenju autora krvavoj), mnogi svrstati pod egidu ljevice i ljevičarstva, da bi tek uspostavom novog sustava, pokazali svoje pravo lice. Ne svjedoči li tome više od [2 milijuna](#) bivših jugoslavenskih komunista – pripadnika „*avangarde radničke klase*“ – koji sad po bogomoljama mole *Boga* da im sačuva ono što su nakrali tijekom proteklih regionalnih ratova? Svakako se to ne odnosi na manjinu,

dosljednih u stavovima i poštenju, a napose na onih 9000 od ukupno 12000 predratnih članova [Komunističke partije](#) koji su poginuli tijekom 2.svjetskog rata. Eto, već na ovom primjeru vidimo kako fraza „*ja sam ljevičar*“ ne mora značiti ništa više negoli „*bina lijevo*“ – poznati uzvik animiranog *Pink Panthera* u trenutku kad zagusti. „Bina“ lijevo ili desno, sasvim svejedno, o tome odlučuje pragmatički uvid u stanje i snagu prevladavajućih društvenih faktora kojima se treba prikropiti kao njihov „dosljedni i vjerni“ sljedbenik. Kažu da je život jači od svega, a ljudski egoizam vjerojatno i od života! Znam čovjeka, izrazitog antituđmanistu, antifašistički i projugoslavenski raspoloženog (u smislu da uvijek ističe kako je „onda“ bilo neizmjereno bolje), koji se ne libi čak i glasno, među gomilom ljudi izraziti svoje stajalište. Kojeg je, da budemo sasvim precizni, stekao kad su mu „pobjednici“ pokrali i upropastili firmu, a njega zajedno s ocem izbacili na *Zavod za zapošljavanje* a potom na *Socijalnu skrb*. Pravi ljevičar, rekli bismo – takve će buduća revolucija imati na svojoj strani, i... – automatski posijati sjeme propasti u ostvarenje veličanstvenih ideja u ime kojih će se provesti. Naime, taj „ljevičar“ jednako javno ne skriva svoju mržnju prema Romima („trebalo je Hitlera pustiti da dovrši posao“, „oni imaju više prava od nas, Hrvata“,...), crncima i ostaloj „obojenoj“ populaciji („pa, za tebe sam ja onda jednakovrijedan k'o neki crnac!“), LGBT populaciji („ja bih sve to pred zid i po kratkom postupku!“). Ovaj primjer je savršen uvod u tzv. *aksiome ljudskosti*.

Aksiomi su očigledne istine koje ne treba i nemoguće je dokazivati. Sva znanost počiva na aksiomima, i ako oni nisu dovoljno pomno izabrani ili su neke očiglednosti izostavljene, njen daljnji razvoj kad tad dospijeva u škripac. Očigledni primjer su aksiomi takozvane *Euklidske geometrije*, u koje se ušuljao jedan „aksiom“ koji – pokazalo se – nije toliko očigledna istina koliko se činilo. To je takozvani „*aksiom o paralelama*“, prema kojem se, pojednostavljeno rečeno, dva paralelna pravca nikada neće sjeći. Tisućama godina sva poznata geometrija koju je koristio ljudski rod u praksi (premjeravanje zemljišta, računanje udaljenosti, građevina,...) zasnivala se na *Euklidovim* spoznajama, sve dok napredak znanosti u 19. stoljeću nije pokazao da ova pretpostavka (aksiom) ne zadovoljava kriterije još općenitijih geometrija od *Euklidske*, koja je samo njihov specijalni slučaj. Nećemo dalje o tome, ono što je u svemu bitno – znanost je došla do spoznaje da je nešto krivo u njenim pretpostavljenim očiglednim istinama, i – kako se ne bi urušila ili zastala u svom razvoju – morala usvojiti neke nove spoznaje. A ljudski rod? Hoću reći, *jeli ljudski rod došao do spoznaje da je stigao do točke svog povijesnog razvoja koja nepobitno ukazuje da nastavak istim putem neminovno dovodi, ne samo do njegove stagnacije već i do propasti?*

Od davnina su etičari pokušali aksiomatizirati principe kojima se ljudi moraju voditi, kako ne bi upadali u uzajamne konfrontacije – bilo osoba sa osobom, bilo narod sa drugim narodima. Takav pokušaj „aksiomatizacije“ tvore i [Deset božjih zapovjedi](#). Prisjetimo ih se, u prijevodu s hebrejskog jezika, s obzirom da katolici, pravoslavci, evangelici, adventisti te ostala vjernička bratija svojevrijem prilagođuju „originalnu“ božju riječ vlastitim potrebama:

-Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. Nemoj imati drugih bogova uz mene.

-Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom. Ne klanjaj im se niti im služi. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca - onih koji me mrze - na djeci do trećeg i četvrtog koljena, a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovjedi.

-Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga, jer Jahve ne oprašta onome koji uzalud izgovara ime njegovo.

-Sjeti se da svetkuješ dan subotni. Šest dana radi i obavljaj sav svoj posao. A sedmoga je dana subota, počinak posvećen Jahvi, Bogu tvojemu. Tada nikakva posla nemoj raditi: ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni živina tvoja, niti došljak koji se nađe unutar tvojih vrata. Ta i Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinio. Stoga je Jahve blagoslovio i posvetio dan subotni.

-Poštuj oca svoga i majku svoju, da imadneš dug život na zemlji koju ti dâ Jahve, Bog tvoj.

-Ne ubij!

-Ne učini preljuba!

-Ne ukradi!

-Ne svjedoči lažno na blišnjega svoga!

-Ne poželi kuće bližnjega svoga! Ne poželi žene bližnjega svoga; ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, niti išta što je bližnjega tvoga!

Evo, daklem, načina – zakona direktno od *Boga* primljenih – kojima kršćani moraju organizirati svoj život, da ne bi u neka buduća vremena iskusili *Jahvin* gnjev. Koliko se u praksi zaista boje *Njega* i gnjeva *Njegova*, mislim da dovoljno pokazuje ljudska povijest – uključivo i sadašnji trenutak - čak i ako ne uzmemo u obzir one vjerske zajednice koje smatraju da ih ne obavezuju ovi „aksiomi“.

Valja napomenuti da se nigdje, osim u prvoj rečenici gdje se indirektno spominju *Židovi* („*koji sam te izveo iz zemlje egipatske*“) kojima su ti zakoni bili namijenjeni, oni ne mogu smatrati ekskluzivnima – oni su općeljudski, u osnovi (izostavimo li vjerske elemente) primjenljivi za cijelo čovječanstvo. Uglavnom je cijeli *Zapad* (a danas se cijeli svijet „pozapadnjuje“) čak i nakon sekularizacije, ugradio dobar dio navedenih pravila u svoje ustave, odnosno zakone – naravno, dopunjujući ih novim etičkim „aksiomima“ primjenljivima kako na kolektivitete, tako i na pojedince. Tako, primjerice, [Članak 3. Ustava RH](#) kaže:

„Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.“

dok već u preambuli stoji:

„Poštujući, na slobodnim izborima odlučno izraženu volju hrvatskoga naroda i svih građana, Republika Hrvatska oblikuje se i razvija kao suverena i demokratska država u kojoj se jamče i osiguravaju ravnopravnost, slobode i prava čovjeka i državljanina, te promiče njihov gospodarski i kulturni napredak i socijalno blagostanje.“

Slično je u ustavima mnogih zemalja koje se kite atributom demokratičnosti, a koliko se poštuju navedena prava, pokazuje svakodnevica. Prava kolektiviteta me lično ne zanimaju, ne stoga što ih ne bi priznavao, već iz razloga što mislim da *prava sloboda* proističe iz slobode *svakog pojedinca*. Ako je *svaka jedinka* slobodna, slobodan je i kolektivitet kome pripada, dok obrnuto ne mora važiti.

Uostalom, i *Bog* je svoje zapovjedi namijenio ne narodu, već svakom pripadniku tog naroda osobno, što se lako iščitava iz teksta. Primjetimo da u navedenim člancima *hrvatskog Ustava* nisu taksativno navedena „*prava čovjeka*“ – daklem svake osobe pojedinačno i bez izuzetka. Za pretpostaviti je, da su - u skladu sa suvremenim razvojem svijeta i rezolucijama koje su potpisale članice UN – to ona koja su navedena u [Općoj deklaraciji o ljudskim pravima](#). Kako članaka koji ih propisuju ima trideset, to ih zainteresirani mogu sami potražiti; navest ćemo samo onaj posljednji: „*Ništa se u ovoj Deklaraciji ne može tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, grupe ili osobe da poduzmu bilo koju aktivnost ili izvrše bilo koji čin usmjeren na uništenje ovdje utvrđenog bilo kojeg prava i sloboda.*“

Način na koji se države svijeta toga drže pokazuje i stanje *Globusa*, točnije – većine njegovih žitelja. S obzirom da je ono u očitoj koliziji sa božjim zakonima, zakonima pojedinih država, i „zakonima“ *Ujedinjenih nacija* koje su prihvatile sve njegove članice, jasno je da je cijela stvar bilo u nevaljalosti ovih „aksioma“ ljudskih sloboda i suživota, bilo u njihovom ignoriranju. Kažu da papir trpi sve, ali praksa pokazuje da ljudi trpe i više od njega – svakodnevnu izdaju pravila igre koje su potpisali njihovi najviši državni voditelji.

Znanosti ne treba mnogo da uvidi razilaženje između teorije i prakse; njoj je praksa korektor teorije koju potom nastoji vratiti na pravi put, tako da se poništi njihovo neslaganje. Ljudsko društvo uporno ide drugim puteme: kud teorija (etička načela proistekla iz tisućljetnog iskustva najvećih umova, djelomično pretočena u zakone) drumom, tud praksa – šumom. „*Ne ubij*“ ima značenje samo na papiru i u karakterima goleme manjine, dok većina svakodnevno ispušta za njih nevažnu riječcu „*ne*“, tražeći svakojake alibije za svoja grozodejstva i – pazi sad – zapovjedima koje je *Bog* izričito namijenio prvenstveno uvelike prevladavajućoj gomili vjernika! Odaklem toliko razilaženje između nauke i korektivnih elementa koji u njoj relativno brzo djeluju, i društvene povijesti u kojoj nikako da se dovedemo svijesti o pogrešnom putu kojim kročimo? Odgovor je prilično jednostavan i neprihvatljiv većini pojedinaca, jer tvrdi nešto što oni smatraju diskriminacijom vlastite osobe. Radi se naprosto o tome, da znanost i njene spoznaje razvijaju najveći umovi ljudskog roda, oni evolutivno - barem što se racionalne inteligencije tiče – najnapredniji, dok ljudsku povijest „razvija“ evolutivni prosjek, dapače, iz tog prosjeka izdvojeni najtaštiji, najegoističniji i najlicemjerniji primjerci. U prvom redu političari i vladajuća ekonomska elita koju oni zastupaju, kao i stado koje im bezrezervno pruža podršku u zamjenu za kakvu-

takvu sigurnost svog položaja. Valja naprosto priznati da nas evolucija ne zahvaća sve istovremeno i u podjednakoj mjeri, čemu svjedoči kako sve prije rečeno, tako i rezultati na testovima inteligencije i neformalnim svakodnevnim iskazivanjima ljudskosti. Svijetom ne caruje humanizam, već neprevladani biološki egoizam jedinki, u ime kojega se krše sve moguće zapovjedi i zakoni, jednom riječju - *aksiomi ljudskosti i humanog razvoja* čovječanstva. Dakako da je iluzorno očekivati jednakost ljudi u svim etičkim elementima (jer, prvenstveno je o njima riječ, a ne toliko o razumu i inteligenciji); dapače – postoji [prirodni zakon](#) koji govori o tome da što je izoštrenija jedna veličina to je difuznija ona koja je s njome povezana (konjugirana, spregnuta), koja nadopunjuje karakteristike sistema. Kako je čovjek skup komplementarnih, međusobno spregnutih osobina koje se uzajamno nadopunjuju i definiraju u konačnici moralni habitus ljudskog stvora, jasno je da jedna izraženija veličina vjerojatno rezultira nekom drugom koja će manje doći do izražaja. Svaki se ljudski stvor može izvući tvrdnjom da ne ubija i ne krade, pa kakve to veze ima sa preljubom koji mu spočitavamo – ne shvaćajući pritom da je preljub krađa povjerenja svog partnera ili žene svog bližnjega, a ubojstvo ništa drugo do krađa ljudskog života!

Unatoč evolucionoj nesavršenosti i moralnoj nejednorodnosti (nehomogenosti) ljudskog roda, etičari i dalje ustraju da moramo slijediti neke propisane moduse ponašanja - *aksiome ljudskosti* – koje dopunjujemo (poput dopune aksioma o paralelama) kako bi obuhvatili cjelinu našeg života i povijesnog razvoja. Kao što [kaže Milan Kangrga](#): „Za razliku od životinje koja je identična sa svojom prirodnom (vrstom), pa za nju bitno važi darvinovski pojam evolucije, čovjek je već svojim prvim historijskim korakom morao prekoračiti taj evolutivni put razvoja, pa je proizvedeći uvjete svog I. života i sebe u njemu postao po svojoj biti revolucionarno, tj. revolucionarno biće. On je time po svojoj biti upravo - utopijsko biće, jer taj svoj topos (mjesto pod suncem) on nigdje ne nalazi gotovim poput životinje, nego ga mora upravo - stvoriti ili proizvesti. Time je on jedini postao i ostao - svjetovno biće (biće svog svijeta kao proizvoda). Odatle može slijediti i zaključak kako je čovjek stalno upućen na to II. da revoluiru, tj. revolucionira uvjete svog života, bilo mirno ili nasilno.“, čovjek je „*utopijsko biće*“, u smislu da je dokazivanje njegovog stvarnog i suštinskog (božanskog) totaliteta tek pred njim, osuđenog da ga svakodnevno dokazuje ili opovrgava svojim djelovanjem. Ništa na tom zaključku, na žalost, ne mijenja što je to dokazivanje popraćeno s bezbroj rasijanih leševa. Stoga će, ne jedan, upitati: odakle ova „perverzna ideja“ da čovjek u osnovi nije nešto što jeste (pojednostavljeno - aktualni prosjek), već nešto što tek mora postati?

Tokom tisućljeća ljudske povijesti ne jedan mudrac uočio je da ljudi posjeduju kako izvanserijske, tako i žala vrijedne osobine, dapače – da postoje ljudi u kojima one prve prevladavaju dok je ostatak gomile predodređen da ih tek jednom – u budućnosti – steknu njihovi potomci. Zar nije i [Feuerbach](#) (i ne samo on) prihvatio i razvio još stare antičke predodžbe kako nije bog (točnije, bogovi) stvorio čovjeka, već upravo obrnuto – čovjek je stvorio boga (još je [Ksenofan](#), u 6. stoljeću pr.n.e. smatrao da je čovjek stvorio bogove prema svojoj slici; neki stoici su zamišljali boga kao „*izdvojenu svojstvenost svih suština*“; *Petronije*: „*Prve bogove na zemlji stvorio je strah*“ itd.), što su prihvatili i mnogi prosvjetiteljski filozofi a kasnije i *Marx*, na kojega je i dandanas skoncentrirana paljba teologa. Vodeći računa o tom putu istinskog humaniziranja čovjeka, nastala je i stvarna, doduše neformalna, humanistička etika – kao izraz ciljeva i načina na koji bi se oni morali ostvarivati. Dopunjeni božji aksiomi, smijemo li se tako izraziti. Ukratko ih je izrazio *Ivan Supek* u knjizi „*Na prekretnici milenija*“: *1. uvažavati život i čuvati prošlost, 2. afirmirati jednakost među ljudima, 3. afirmirati slobodu, 4. proširiti solidarnost na sve ljude, 5. tražiti istinu i uvažavati načelo tolerantnosti, 6. gajiti ljepotu i umjetnost, 7. dići pravo na pravdu, 8. promicati svjetsko jedinstvo, 9. biti dobar*

Dakako da i te preporuke humanista bivaju svakodnevno diskreditirane u sukobu sa većinski neprevladanim egoističnim interesima jedinki – bilo članova elita koje grabe lopatama, bilo članova krda koje još uvijek bez razvijene svijesti o pravoj ljudskosti bivaju zadovoljne mrvicama i uglavnom mrmljanjem u osami četiri zida, pod paskom „čuvara reda i poretka“. Poretka kakav zahtjevaju elite, i reda koji ištu da bi ga sačuvale.

Ali, vratimo se na početno pitanje – kako prepoznati istinskog ljevičara, kao čovjeka svjetonazora baziranog na humanističkim principima, aksiomima ljudskosti. Aksiom, jednom prepoznat i kao takav izrečen, ima svojstvo *opštosti*. On vrijedi *uvijek*, u *svim* prilikama i za *sva* ljudska bića. Daklem, kad kažem da *svi* ljudi imaju ista prava, riječca „*svi*“ ima zaista opće značenje: ne odnosi se sa samo na sve Hrvate, ili sve Bošnjake, ili sve Srbe, ili samo bijelce, ili samo crnce, ili samo katolike, ili samo muslimane ili samo heteroseksualne, ili samo homoseksualne osobe, ili samo muškarce, ili samo žene,.... Odnosi se *na sve pripadnike ljudskog roda* bez iznimki po bilo kojoj osnovi (druga je stvar što se – primjerice – kriminalcima, mentalno zaostalim osobama ili promotorima svjetonazora nespojivog sa humanističkom etikom, neka prava mogu uskratiti za stalno ili samo određeno vrijeme). Samo biće sposobno iskreno – u svoj njihovoj općenitosti - u samu srž svog karaktera upiti kao *neupitna* (mada nedokaziva) ova humanističke načela, će uvijek svoju ljudsku braću prihvaćati kao istinski čovjek. Poput daleke

preteče *Kangrginog utopijskog Homo sapiensa*, koja ni jednog trenutka i ni po koju cijenu ne dovodi u pitanje svoju ljudskost. Daklem, moj znanac s početka teksta može biti ne znam koliko antituđmanovski ili antifašistički raspoložen, dok diskriminira ljude po bilo kojoj osnovi ne može biti istinski ljevičar. Još jasnije, on je vrlo udaljen od onog idealnog, božanskog, evolutivno i vremenski možda beskrajno udaljenog *Kangrginog utopijskog bića*. Takav tip, bude li uključen u bilo kakve društvene promjene poduzete s iskrenom namjerom poboljšanja statusa svih članova društva (bez iznimke), kad tad će se pokazati kao klip bačen pod kotače razvoja koji će ga skrenuti na neodređeno vrijeme sa zacrtana puta. Jasno nam je da takvi klipovi leže posijani širom povijesti, i kako se pričinja – zaobišavši jednog, nailazimo na još nekoliko upravo bačenih pod naše noge. Zato sve toliko dugo traje, uz beskrajne ljudske živote nestale bilo u borbi za bolji svijet, bilo naprosto u svojem svakodnevnom preživljavanju. Za ograničeni ljudski život to prečesto izgleda neizdrživo; odatle i ideje o *varavoj nadi* sakrivenoj negdje na dnu beskrakno duboke *Pandorine vreće*, ili o *Spasitelju* koji uporno ne dolazi – možda stoga što svoje ime zahvaljuje činjenici da se makar samo on uspio spasiti iz kaosa ljudskog mravinjaka. I dok nauka, iz sata u sat nezadrživo napreduje poštujući aksiome kojima se rukovodi, ispravljajući ili njih ili svoje spoznaje, dovodeći ih do uzajamne neprotivu riječnosti i harmonije, dotle – čini nam se – ljudski rod i dalje bezglavo glavinja (paradoksalna formulacija!) ne štujući etičke aksiome kojima su ga snabdjeli njegovi najveći mudraci. Najparadoksalnije pak je to, da ima velike šanse iskoristiti dostignuća štovatelja aksioma znanosti, za uništenje onih koji ne poštuju aksiome humanističkog društvenog razvoja. Sebe sama! Kao i do sada, najmudrij i najneviniji bit će osuđeni na dvije stvari: nemoćno promatranje ili batrganje s ciljem da se destruktivne sile obuzdaju i urazume, i učešće - ovaj puta u općoj propasti.

Neki kažu da je sve aksiome ljudskosti moguće svesti na jedan jedini „[Samo ti je ljubav potrebna](#)“ (1). Vjernici to iskazuju riječima „*Bog je ljubav*“. A mislim da ni mudriji nevjerujući ne mogu naći ništa protiv suštine te izjave. Jedina je začkoljica u tome što ona zahtijeva naš ljudski angažman, s nikakvom garancijom na uspjeh. No, ako su mogli bezbrojni, mada uvijek u manjini, naši preci – zar ćemo ih izdati odustajući?

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>